

BISERIC'A si SCOL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana : Duminéc'a.

Pretiuu abonamentulu :	Pretiuu insertiuniloru :	Correspondintiele se se adreseze la Redactiunea dela
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu	„BISERIC'A si SCOL'A“
„ „ „ „ „ jum. anu 2 „ 50 „	cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte	Ér banii de prenumeratiune la
Pentru Romani'a si strainetate pe anu 7 „ — „	4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	„TIPOGRAFIA DIECESANA IN ARAD.“
„ „ „ „ „ j. a. 3 „ 50 „		

Discursulu Pr. Santiei Sale Episcopu IOANU METIANU rostitu la deschiderea sinodului eparchiei Aradului in 4/16 Aprile a. c.

Christos a inviatu Dloru deputati !

Din darulu lui Ddiu ajungendu éراسi momentulu intrunirii nóstre in sinodulu eparchialu, Ve salutu cu bucurie, de bun'a venire, Domniloru deputati, pofindu-ve toturor vechi si noui, ca provedinti'a divina se Vi reserve inca lungu timpu de activitate in servitiulu celu binecuventatu alu santei maicii nóstre Biserici.

In anulu acest'a, — cu ajutoriulu lui Ddiu, intram in alu 5-lea periodu alu vietii nóstre bisericesci constitutionale Dloru deputati, deci aruncandu o reprivire asupra activitatii nóstre din cei 12 ani trecuti, si apretiandu valórea acelei activitatii dupa timpulu celu scurtu, vom aflá, cá in timpu de 12 ani, tot se arata rezultate frumóse si imbucuratóre ; éra apretiandu acele rezultate dupa pretensiunile timpului, séu dupa cerintiele si trebuintiele nóstre, ori punendule in asemenare cu rezultatele altor popóra : atunci ale nóstre par mai pucine pecát ar satisface asteptarile nóstre si ale comitentiloru nostrii.

Sunt multe scaderile si neajunsele ce ne au inpedecatu, si ne inpedeca inca, intru a produce rezultate mai satisfacatóre si mai bogate, intre cari inse, lacun'a cea mai simtitória este : lips'a unui institutu confessionalu mediu de cultura, in care generatiunea nóstra cea tinera, éra mai alesu tinerimea care se pregatesce pentru carier'a preotiasca si invetiatorésca, se fie inca de timpuriu, initiata si crescuta in spiritulu Bisericeii nóstre, — cáci déca lips'a de cultura, inpedeca pre multi dintre ai nostrii, intru a tiené concurentia cu alte popóra ; atunci acea lipsa de cultura, in mare parte, provine din lips'a pregatirii preotiloru si invetiatoriloru nostrii, prin scóle medie confessionale, in spiritulu Bisericeii nóstre.

Este sciutu Dloru deputati, cá Biseric'a are inalt'a chiamare, de a cultivá si luminá pre credinciosii ei, spre ajungerea scopulu supremu alu perfectiunii ; dar pentruca Biseric'a nóstra se-si póta impliní acea mare chiamare cu succesu, este neaperatu de lipsa, ca preotii si invetiatorii nostrii, inca din etatea cea mai frageata se fie educati in spiritulu acestei Biserice, precum se crescú si preotii si invetiatorii altor Biserici, in spiritulu Bisericeii loru.

O asemeina educatiune in spiritulu Bisericeii, — Dloru deputati, numai in institute confessionale se póte ajunge.

Noi avem cu adeveratu, spre acestu scopu, — institutulu nostru pedagogicu-clericalu bine organizatu, dar durere, nu avem scóle medie confessionale, in cari se se initieze elevii institutulu nostru in spiritulu Bisericeii nóstre, pregatinduse inca de timpuriu, pentru chiamarea cea inalta a pastoririi si luminarii poporulu.

Din acestea veti binevoí a vedé Dloru deputati, cá pentru a ajunge rezultate cât mai manóse in progresu, precum dorim cu totii, avem cea mai simtita lipsa, de scóle medie confessionale ; ér pana se ni ajute ceriulu a supliní si acést'a lacun'a prin infiintiarea macar a unui gimnasiu confessionalu, a-si crede Dloru deputati, se introducem o scóla pregatitóre de 4 cursuri, dupa norm'a unui gimnasiu inferioru, — in sinulu institutulu nostru pedagogicu-clericalu.

Spre scopulu acest'a v'asi recomandá Dloru deputati, daca aflati si Dvóstra de bine, — se binevoiti a me auctorisá pre mine dinpreuna cu consistoriulu nostru de aici, se cercamu medilócele trebuintióse pentru realisarea acestei idei, si incát am aflá la diecesa ceva bani séu fonduri disponibile fara alta menitiune speciala, se punem in lucrare si cladirea unui nou edificiu necesariu spre scopulu acest'a, pre loculu din stang'a Bisericeii nóstre catedrale.

Cu chipulu acest'a credem, că vom face inea unu pasiu insemnatu înainte, catra scopulu la care nisuiamu, care pasiu ca tóte lucrurile cele bune si salutarie va fi insocitu si de binecuvéntarea lui Ddieu, pre care binecuvéntare dumnedieésca eu inplorandu-o si asupra celorlalte agende ale nóstre, si asupra nóstra, dechiaru sesiunea sinodului nostru eparchialu ordinariu, pe anulu 1882 de deschisa.

Dela sinodulu eparchialu aradanu.

Siedinti'a I. Dumineca in 4/16 a. l. c. dupa terminarea sântei liturgii si rugatiunea de invocarea spiritului sântu, deputatii sinodali s'au intrunitu in sal'a institutului pedag.-teologicu. Aci Preasantitulu Episcopu invita ca notari provisorii pe V. Mangra, Aug. Hamsea, Ioan Buna, Ioan Popu si Traianu Barzu, si prin o cuvéntare rostita intre celea mai vii aprobari dechiara sesiunea sinodala de deschisa.

Dupa acestea se citesce list'a deputatiloru alesi pe periodulu de trei ani, si si-presenta credentionalele 50. de deputati sinodali. Ér pentru verificarea acestora, sinodulu se imparte in patru sectiuni verificátore, avendu sectiunile a presentá raporturile lor in siedinti'a de mâne

In siedinti'a din 5/17 Aprile, intrunita la 9 óre cetindu-se protocolulu siedintiei de eri se autentica, apoi se urméza la cetirea repórteloru de sectiuni cu privire la verificarea deputatiloru, dupa care, constatandu-se, că numerulu celor verificati trece peste jumatarea membriloru, sinodulu se declara capabilu de a-se constitui si a aduce decisiuni valide.

Ilustr. Sa Dlu presiedinte propune a-se procede la alegerea biroului definitivu si a comisiuniloru sinodali: sinodulu decide a-se alege 1) in biroulu notarialu 6 membri, 2) in comisiunea verificátore 3 membri, 3) in comisiunea pentru petitiuni 3 membri, 4) in comisiunea organizátore 6 membri, 5) in comisiunea bisericésca 6 membri, 6) in comisiunea scolara 9 membri, 7) in comisiunea epitropésca 6 membri, 8) in comisiunea fonduriloru comune 9 membri, 9) in comisiunea financiara 3 membri.

Pentru a-se face combinarile persóneloru de alesu in biroulu notarialu si in deosebitele comisiuni siedinti'a sinodala se suspinde si sinodulu se constitue in conferintia.

Dupa redeschiderea siedintiei se procede la alegerea mai antaiu a notariloru sinodali si a comisiunei verificátore. Sinodulu alege prin aclamatiune:

1) de notarii: a) din cleru: Constantin Gurbanu, si Augustin Hamsea, b) dintre mireni: Dr. Nicolau Oncu, Mihaiu Veliciu, Georgiu Lazar si Ioan Buna, denuminduse ca notariu generalu Dr. Nicolau Oncu.

2) In comisiunea verificátore permanenta se alegu din cleru: Vasiliu Papu, dintre mireni: Sigismundu Popoviciu si Paulu Rotariu;

3) In comisiunea petitionara: din cleru: Ioan Groza, si mireni: Georgiu Feieru si Teodor Papu.

4) In comisiunea organizátore din cleru: Ieroteiu Beles, Petru Chirilescu, si dintre mireni: Nicolau Zigre Paulu Rotariu, Vincentiu Babesiu si M. V. Stanescu.

5) In comisiunea bisericésca din cleru: Georgiu Cratiunescu, Vasilie Mangra, si dintre mireni: Alesiu Popoviciu, Ioan Papu, Dr. Atanasiu Marienescu si Dionisiu Poienariu;

6) In comisiunea scolara din cleru: Meletiu Dregheci, Vasilie Belesiu, Constantin Aiudanu, si dintre mireni: Emeric Andreescu, Dr. Georgiu Popa, Ioan Popoviciu Desseanu, Vinc. Babesiu, Paulu Popu si Paulu Gavrilite;

7) In comisiunea epitropésca din cleru: Ioan Cornea, Iosif Pintia, si dintre mireni: Ioan Belesiu, Damian Dragonescu, Vasiliu Paguba si Alesandru Filipu;

8) In comisiunea fonduriloru comune din cleru: Ieroteiu Belesiu, Ioan Tieran, Moise Bocsianu, si dintre, mireni: David Nicóra, Adalbert Mihailoviciu, Lazar Ionescu, Petru Oprisiu, Georgiu Dringou, si Iosif Botto;

9) In comisiunea financiara din cleru: Teodor Filipu, Ioan Moldovanu, si Teodor Lazaru.

In urm'a acestoru alegeri Ilust. Sa Dlu Presiedinte, in sensulu dispositiuniloru statutului declara sinodulu eparchiei Aradului de constituitu pe periodulu nou de trei ani 1882, 1883 si 1884. Sinodulu primesce spre cunoscintia.

Trecenduse la ordinea dilei se presenta credentionalele deputatiloru: Iliu Moga din cleru, si Petru Oprisiu, Paulu Pap si Teodoru Fasie, care se transpunu la comisiunea verificátore.

Ilus. Dlu presiedinte presinta sinodului rapórtelile consistórieloru eparchiali din Aradu si Oradea-mare si anume: Rapórtelile consistórieloru plenare. Se transpunu la comisiunea organizátore.

Rapórtelile senatelor consistoriale bisericesci, se transpunu la comisiunea bisericésca.

Rapórtelile senatelor consistoriale de scóle se transpunu la comisiunea scolara.

Rapórtelile senatelor epitropesci consistoriale se transpunu la comisiunea epitropésca.

Proiectulu de bugetu alu consistoriului din Aradu pe anulu 1882, câtu si ceta alu consistoriului dela Oradea-mare pe acelasi anu se transpunu la comisiunea epitropésca.

Ratiociniile consistoriiloru despre cheltuielile si erogatiunilile anului trecut, asemenea se transpunu la comisiunea epitropésca.

Ilustritatea Sa Dlu Episcopu presedinte, presinta mai multe petitiuni si anume:

a) Petitiunea comitetului parochialu din comun'a Saldobaju, protopopiatulu Luncei, pentru unu ajutoriu spre scopulu acoperirii turnului bisericeii parochiale;

b) petitiunea comunei Tornea pentru unu ajutoriu banescu;

c) rugarea credintiosiloru bisericeii ortodoxe din comun'a Semlacu pentru unu ajutoriu din sesiunea parochiala vacanta la intretinerea scólei confesionale de acolo;

d) rugarea comunei bisericesci Barra pentru a-se cedá venitul din a doua sesiune parochiala in scopulu edificarii unei bisericeii parochiale in comuna;

e) rugarea comunei bisericesci din Sistarovetiu pentru unu ajutoriu banescu pe sém'a bisericeii parochiale;

f) petitiunea comitetului parochialu din comun'a Iteu, in protopopiatulu Luncei, prin care cere unu ajutoriu la intretinerea scólei ori la cladirea casei parochiale de acolo;

g) rugarea comitetului parochialu din B. Sanmartinu, protop. Beiusiului pentru cercuarea unei liste intre deputatii sinodali, pentru contribui benevole in favórea reedificarii bisericeii parochiale dearse;

h) rugarea preotiloru din comun'a Mocirla, in protop. Beliului, Teodoru Goldisiu si Petru Goldisiu, pentru unu ajutoriu anualu din fondulu preotiescu;

i) preotulu Iosifu Lazarescu din Gruinu, cere ca si pe mai departe se-i-se acórdé ajutoriulu votatu in anulu trecutu pentru administrarea parochiei filie din Perulu;

k) rugarea locuitoriloru din comun'a Ternova, in contra preotulu de acolo Ioan Morariu, prin carea cere a-se indrumá consistoriulu diecesanu ca se publice sentinti'a forului metropolitanu adusa in procesulu loru purtatu contra amintitului preotu, si totodata a pune sub pedépsa pe acelu preotu pentru delictelu comise;

l) rugarea sinodulu parochialu din Arad pentru iertarea restantiiloru contribuirei de 3 cruceri si 1 cruceriu pe anulu curinte;

Tóte aceste rugari si petitiuni se transpunu la comisiunea pentru petitiuni.

Se presenta Memorandulu protopresbiterulu Popmezeulu Ilie Moga in caus'a unui nou planu de arondare a protopopiateloru in districtulu consistoriulu Oradanu, conform conclusulu sinodalu de sub Nr. 162 ex 1873. Se transpune la comisiunea organizatóre.

Cererea consistoriulu eparchialu aradanu pentru ca sinodulu se se pronuncia in cestiunea parochiei vacante din Chisineu, cá óre remáne

parochi'a acést'a, parochia protopresbiterala ori nu? Se transpune comisiunei organizatóre.

Se presenta raportulu si socotile epitropieii fonduriloru comune ale dieceseloru Arad-Caransebesiu, si se decide a-se transpune la comisiunea fonduriloru comune.

Se presenta estrasulu din protocolulu congresulu metropolieii romane ortodoxe din Ungari'a si Transilvani'a, de sub Nr. 144 ex 1881, in caus'a despartirii fonduriloru comune, insocitu de comitiv'a Inaltu Preasantitulu Archieppu si Metropolitu Miron Romanul. Se transpune la comisiunea fonduriloru comune.

Petitiunea lui Dr. Atanasiu Siandor, presedintele epitropieii fonduriloru comune, prin care cere ca tóte actele, ori substernerile epitropieii, la care nu s'ar fi adusu conclusu sinodalu, precum si concluse ce se voru aduce la ele se se tramita epitropieii tóte deodata, cand se facu espeditiunile concluseloru sinodali. Se decide a se transpune comisiunei pentru fondurile comune.

Rugarea mai multoru locuitori din Giulamagiara in contra invetiatoriulu loru Ioan Marcusiu. Se transpune la comisiunea scolara,

Ne mai fiindu alte obiecte la ordine, siedinti'a se ridica si cea procsima se anuncia pe mâne la órele 10 nainte de médiedi.

Siedinti'a III. (6/18 Aprile), Dupa cetirea si autenticarea protocolulu siedintieii trecute, presidiulu presinta credentionalele unoru deputati, care se transpunu la comisiunea verificatóre.

Rogarea mai multoru locuitori din Checiarom. ca dieces'a se primésca asupra sa sarcin'a d'a resplatí pre conlocuitorii loru serbi, de cari s'au despartitu cu ierarchi'a. Se transpune la comisiunea organizatória.

Rogarea mai multoru locuitori din Costeiuulmare, prin care ceru ca sum'a de 200 fl. cu care afirmative detoresce la biserica preotulu Trala Martinoviciu si alta suma de 400 fl. din arend'a sesiunei dela parochi'a redusa se se dispuna a se percipiá la epitropi'a parochiala. Se transpune la comisiunea petitionara.

Rogarea preotiloru Zenobiu Munténu si Georgiu Leucutia in numele mai multoru preoti din protopresbiteratulu Beliului, ca la devenirea in vacantia a acelu parochii, cari nu aducu venitu peste 400 fl. se se adfilieze parochieloru vecine. Se transpune la comisiunea organizatoria.

La ordinea dilei urméza referad'a comisiunei verificatórie, acarei'a referinte Paulu Rotariu pre Petru Oprisiu alesu in cerculu mirenescu alu Chiseteulu, fiind actele si alegerea lui in ordine — lu recomanda spre verificare. Se primesce si alesulu Petru Oprisiu se dechiara de verificatu.

(Va urmá.)

Despre poporul român și poezia sa.

(Continuare.)

Ne-am despartit Dnelor și Dnilor la baladele poporului român. Ca se implinesc promisiunea ce Vi-am făcut, dela despartire încăci am cutrierat Dacia, acestu pamentu scumpu inimii românești, ca din câmpul întinsu alu poeziei populare se culegu flori de gustul DVóstre, se Ve prezintă apoi poporul nostru vorbindu și în limb'a doinelor. Doin'a, acestu nume farmecătoriu și dulce m'a purtat prin o lume fara margini, unde mi-perdusem urm'a ca unu ratacit; și numai dorul meu de a Ve vedea în această seară Dnelor și Dnilor, m'a făcut se regasesc calea și se vinu ierăsi între DVóstra unde admiram împreună geniul celu neadormit alu poporului român, vorbindu în limb'a colindelor și a baladelor.

Dupa-ce acum m'am reintorsu, dorint'a DVóstre va fi, securu, ca se Ve spunu toate câte am auzit și vedut în călători'a sufletului meu. Insa, limba nu am, care se Ve povestescă, nici condei, care se Ve potta descrie toate minunile vedute.

Nu! nu am limba de a Ve pota vorbi despre cele vedute și auzite, căci cine ar scia se descrie iubirea romanului, care moritoriu ar pota înțelegi și spune, ce este dorul și jelea inimii țieranului nostru? Nime în lume, numai elu însuși, poporul român, carele pricepe și simte acelea taine, și în alu carui sufletu ele și-au isvorul neperitoriu!

Au cadut odata două stele lucitoare din ceriu, și ajungendu aici în lume s'au prefăcut în doi ochi negri ca mur'a. Atunci se nascu în inim'a romanului iubirea, și din această dorul de a privi vecinicu în lumina aceluor doi ochi. Dupa câțva timpu cele două stele ierăsi se înalțară în ceriu de unde au venit, căci așa au vrut Ddieu. Din acea clipă dorul românului jelesc cei doi ochi și plânge, plânge, sermanulu, plânge de i-se rumpe inim'a. De atunci dorul românului e unu pribeag neodihnit prin țierile române; elu caută urm'a celor doi ochi perduti. O caută, pentru-că romanulu iubesc, iubesc ca nime altulu, căci Ddieu sedă cu predilectiune iubirea în sufletul lui.

Se cercetăm însă mai de aproape: cine este poporul nostru în poezia sa, și cum ne vorbește în limb'a doinelor? Nime nu o pota spune această mai bine decât elu însuși, carele marturisesc despre sine adeverul celu mai curat cându dice:

„Bate vântu de primăveră
Eu cântu doin'a pe afara
De me 'ngână cu florile
Și privighitorile.

Vine iern'a viscolosa
Eu cântu doin'a 'nchis în casa,
De mi-mai mângăiu dilele
Dilele și noptile.

Frunđi'a în codru cătu învie
Doina cântu de voinicia.
Cade frunđi'a josu în vale
Eu cântu doin'a cea de jale.

Doina dieu, doina suspin
Totu cu doin'a me mai tinu,
Doina cântu, doina sieptescu
Totu cu doina vietuescu!“

(pag. 224 în: poezii pop. ale Romanilor adunate și întocmite de V. Alexandri București 1867).

Doin'a dar e sor'a de cruce în tota viața poporului român; doin'a este tovarăși'a lui nedespartită și în bine și în rău, dela lăganu până la mormentu. Cu doin'a plăca romanulu la lucru, doina dice lucrându; ăr ser'a cându vine către casa, doin'a lu-insotiesc, doin'a cântată în frunđia verde!

Din doinile românului curge iubire, curge dor, curge jale. Poporul nostru are două feluri de iubiri, unele numite: *iubiri*, altele numite *dragosti*. De clas'a celorlalte se țienă acelea, despre cari poporul cântă:

„Dragile iubirile
Cântă ca păsările
În toate colțiurile
Și prin lunci și prin câmpii
Și prin codrii cei pustii;
Iubirile, cari-su mari,
Stau la drumuri ca talhari,
Iubirile, cari-su mici
Se atienă pe la potoci,
Trecu prin țina nu se'ntina
De voinici teneri s'anina
Dau prin apă nu se 'nneca
De copile se totu lăga;
Trecu prin focu nu se topescu
Ci mai tare încă hotiescu“

(poezii pop. ale Românilor adunate și întocmite de V. Alexandri București 1867, pag. 304)

De clas'a dragostilor se țienă acelea iubiri, ce le cântă poporul în următoarele:

„Alelei! amaru de mine
Frățiore Constantine!
Rele sunt frigurile
Mai rele-su dragostile!
Frigurile te recescu
Dragostile te-ametiescu,
Și te-aprindu te scotu din minte
Și te-ajungu cu doru ferbinte;
Vai de mine ce pecatu
Ele că m'au farmecatu
Și 'n trei zile m'au uscatu!

(poezii pop. ale Rom. adunate și întocmite de V. Alexandri București 1867, pag. 244.)

Atătu iubirile, cătu și dragostile sunt nedespartite de român pentru-că elu le nutrește încă din sedietorile de prestă iernă pe când sunt micuțe.

Aici, in siediatori, unde mai antaiu se intalnescu ochi cu ochi, in cari straluce ceva ascunsu; aici, intre cimilituri si povesti, nevinovate se resadescu in inimi iubirile furate din priviri doiose. Aceste apoi mai tardiu resaru ca niste brandusi dupa ce s'a topitu velulu de néua alu iernei.

Cátu e vér'a ele impupescu si se desvolta iubiri mari, din cari — prin binecuventarea lui Ddieu in Biserica — se pune temeli'a familiei si casei românului.

Nainte de asiu vorbi despre iubirile poporului nostru, voiu aminti câteva doine, ce elu le inchina patriei sale, mosie scumpa dela stramosi. Patri'a românului, napadita de straini, — cari rivnescu se o aiba fiindu-cà i nutritóre in abundantia, si din a carei corpu au suptu sange multime de lipitori straine, si unele crescute chiar pe pamentulu ei, — acést'a patria iubita, dicu, au nascutu in inim'a romanului simtiemintele de durere, de jele, cari lu-facu se suspine:

„Frundia verde de secara,
Vai! sermana biéta tiéra,
Cum te-ajunse foculu iéra!
Rusii vinu te calicescu
Nemtii te batjocurescu!
Si Ciocoi te hulescu!
Nu mi-e ciuda de straini
Ci de pamenteni haini,
Cà tu draga le-ai fostu muma
Si ei singuri te sugruma!
. . . si apoi: . . .
Saracutiu de maic'a mea
Cui a fi mila de ea?
Saracutiu de loculu meu
Când l'a scapá Ddieu?

Dar românulu crede, cà numai atunci va scapá patri'a, candu fiii sei o voru aperá cu barbatie; de aceea românulu nu astépta ajutoriu dela nimeni, si nici nu-i trebuesce cându e vorb'a de tiéra, pentrucà in atari tempuri elu dice fratiloru sei:

„Hai copii la cei stejari
Sa taemu niscai-va pari,
Tiér'a se ni-o tiarcuimu
Si de iezme s'o ferimu!“

(pag. 246. dela poesii pop. ale Rom. adunate si intocmite de V. Alecsandri Bucuresti 1867)

Fratii i-asculta chemarea, si vai atunci de dilele aceluia, care a indresnitu se calce pamentulu patriei romane ori se sugrume pre fi ei!

Pre câtu sunt de nobile si barbatiesci cuvintele unui fiu alu patriei romane dincolo de Carpati, — pre atât'a sunt de dulci si admirabile accentele lelei amazóne dincóce de Carpati, candu ea cânta:

„Frundia verde palamida
Plina-i tiér'a de omida,
De omida unгурésca
Si de ghîrgara sasésca!

Mei copii, copii Romani,
De-aveti sufletu, de-aveti mani,
Hai cu lelea la plivitu,
La plivitu la curatitu;
Cine are flint'a grea
Pue siepte glonti in ea;
Cine are toporu mare
Scóta-mi-lu la focu de sóre,
Cine are barda mica
Faca-i buza subtirica,
Cându s'a prepedí prin glóte
Se dee sarutu de mórte“

Acestu dulce glasu, ce cunósce tóte armele poporului romanu cu cari si-au aparatu tiér'a de sute de ani, spune fratiloru sei chemandu-i la plivitu:

„Eu n'amu flinta n'am secure
Nici am ghióga din padure,
Dar câti dinti eu am in gura
Isu facuti pe muscatura;
Câte degete-amu la mâni
Isu totu leaturi de pagâni.“

(pag. 319. in poesii pop. ale Rom. adunate si intocmite V. Alecsandri Bucuresti 1867)

(Va urmá)

Atanasiu Tudocescu.

Importanti'a limbei materne si ortografi'a fonetica. *)

Vinu cu placere, a-mi plini promisiunea data, in sesiunea adunarei nóstre din anulu trecut, referitória la regularea ortografiei limbei materne, cu scopu: ca nóua ortografia, acceptata prin academi'a romana din Bucuresti, se fia introdusa in tóte scólele romane elementare, din dieces'a Aradului.

Mai nainte inse de aratá motivele, cari m'au indemnatu a inbratisiá ortografi'a fonetica, cu promisiunea onoratei adunari generali, voiu aratá — dupa scrierile onoru pedagogi moderni: importanti'a limbei materne.

Fienti'a unui poporu, o manifesta nainte de tóte limb'a sa.

Unu pedagogu francesu, visitandu — nu de multu — scólele din Germani'a, recunósce, cà acelea scóle au ajunsu la unu gradu mare de desvoltare, si asertiunea cumca invingerile dela 1866 si 1870, ar fi a-se ascrie mare parte invetiatoriloru populari — nu e frasa góla, elu crede, cà rezultatulu ce-lu obtinu a-cele scóle, provine dela importanti'a ce se da in ele studiulu limbei materne; si intru adeveru, déca aruncam o privire asupra planulu de invetiamentu, aflam, cà acolo limb'a materna se propune in clasele elementari in 11 óre, in clasele de mijlocu câte 10 óre; éra in clasele superióre câte in 8 óre pre septemana.

Limb'a materna, formédia bas'a fundamentala a unei bune educatiuni, ea cuprinde in sine forti'a centrala, din carea decurge prosperitatea si progresulu intelectualu si moralu alu unui poporu; si cu deosebire pentru noi romanii, au fostu si este scutul de aperare alu esistintiei nóstre nationali

*) Disertatiune prelucrata si cetita in adunarea generala a reuniunii invetiatoriloru romani gr. or. din dieces'a Aradului, in siedinti'a dela 1 Aprile st. v. 1882 de Blasiu Codrean, docinte romanu gr. or. in San-nicolau-mic, lângá Arad.

Limb'a e espresiunea cugeteloru, prin vorbe sau cuvinte, unde lipsesc cugetele, lipsesc si vorbirea; de alta parte insa limba érași produce cugete.

Se dice, că unu principe din India, vrendu a aflá carefu limb'a omului primitivu, dispusa a separá 40 de copii indata dupa nascere, demandandu servitoriloru de langa ei, ale dá tóte cele necesarie pentru traiulu fisicu, inse sub grea respundere, a nu vorbi cu densi nici unu cuventu. Copii ajunsera in etatea in carea alti copii incepu a vorbi, ei inse nu erau in stare a produce nici unu cuventu articulat, in nici o limba, preste totu fiind fórté stupidi si de natura animalica.

Viéti'a practica probéza acést'a di de di, cugetarea si vorbirea sunt activitati nedespartite, una nu póte fi fara alta.

„Déca m'ar intrebá cineva“ dice unu pedagogu American „se spunu care din studiile invetiamentului publicu e celu mai esentialu si mai superioru, fundamentulu principalu pre care se baséza o buna educatiune, si care prin urmare, trebue se fia obiectulu celei mai serióse ingrigiri din partea ori carui invetiatoriu in genere? eu i-asi raspunde fara nici o esitatiune, că acela e studiu limbei materne.

De aici urméza de la sine, că dupa religiune, studiulu limbei materne, are se fia celu din tainu obiectu de invetiamentu in scóla poporala, pentru că cultivarea limbei, e cultivarea spiritului. Limb'a e sufletulu scólei. De aici urméza si aceea, că nu póte fi lucru mai periculosu pentru desvoltarea spirituala de-cât a instruí pe unu scolaru incepatoriu intr'o limba streina.

Si intru adeveru, Dloru colegi! sunt o suma de consideratiuni in stare de a ne convinge, cumca din tóte materile unui programu scolastic, din tóte obiectele invetiamentului publicu, nici unulu nu-se póte mesurá in inportanti'a si utilitatea sa cu acela alu limbei materne.

Este lucru cunoscutu din psihologia, că ori ce cugetare a limbei nóstre, este efemera si fara viéti'a, déca nu are espresiunea, déca nu are cuventulu necesariu cu care se se imbrace si in care se se petrifice.

Cugetarile, — creatiunile activitatii spiritului nostru — aru rataci prin aeru, déca n'ar fi limb'a, căci totu ce nu potemu precisá esactu prin cuvinte, e unu ce fara viatia, e ca si cand n'ar esistá pentru noi, „e cu neputinti'a“ dice unu scrietoriu „e cu neputinti'a a spune ceea-ce castiga spiritulu prin cunoscenti'a limbei.“

Limb'a este organulu cu care natur'a in minunatele sale creatiuni, a inzestratu pre omu pentru ca se-si póta esprimá tóte pasurile, tóte durerile si bucuriile, tóte simtiamintele, tóte cugetarile sale cele mai intime.

Tóte popórele au limb'a loru. Limb'a e ne despartita de densele, ea se nasce odata cu poporulu, apare odata cu esistinti'a lui, si-lu acompanéza pretutindenea din léganu pana la mormentu.

Déca noi studiemu in modu obligatoriu atátea scientie si mai cu séma atátea limbi straine, cu cât mai mare interesu aru trebui se studiemu limba nóstra mama, pentru ca asia se potemu face cunoscentia cu geniulu poporului romanu, cu desvoltarea sa moralá si intelectuala, cu simtiamintele, ideile si aspiratiunile sale, intru unu cuventu, cu totu ceea-ce a cugetatu, cu totu ceea-ce a simtitu si a doritu poporulu romanu, dela nascerea sa si pana astadi.

Limb'a a fostu celu mai puternicu elementu alu esistintiei nóstre nationali; limb'a apasata timpu de 17 vécuri, contra viscóleloru si calamitátiloru de totu feliulu, ne-a scapatu de perire, ea ne-a servitu de sentinela contra tuturoru valoriloru streine si dupa spresiunea grafica a nemuritoriului Quinet: a fost singura marca de nobléti'a, in mijloculu barbariloru, de cari am fost incungiurati.

In momentele critice prin cari strebate scump'a nóstra natiune, astadi mai multu de cât ori cându, suntemu datori se ne apropiemu si se ne stringemu toti cu dragoste, in jurulu acestui scutu puternicu alu nationalitátii nóstre.

„Se ni iubimu Dloru limb'a, si se cautamu in studiulu ei mangaerea sufleteloru nóstre, amarite si comprimate, căci:

Multu e dulce si frumósa limb'a ce vorbimu
Alta limba armoniósá ca ea nu gasimu
Salta inim'a in placere cându o ascultamu
Si pe buze aduce miere cându o cuventamu.“

Se ni aducemu totu déun'a aminte, că nici funinginea seculara a panslavismului, nici sdremtiele inveninate a strainiloru, n'au fost in stare se ni-ostrițe, necum se ni-o pérda; că in fine limb'a este celu mai pretiosu tesauru, ce ni-l'a lasatu de mostenire antecesorii, si că prin urmare, intoema ca fiulu celu bunu, avemu datoria nu numai se conservamu, dar inca se si inmultimu mostenirea ce am primitu, precum a disu neuitatulu poetu Vacarescu:

„Urmasiloru mei Vacaresci
Las voue mostenire:
Cultivarea limbei romanesci
Si a patriei iubire.“

Acestea invetiaturi, se fia pururea devis'a vietii nóstre, Dloru colegi! pentru ca se asignramu progresulu culturai nationali, marirea si prosperitatea nóstra in viitorin.

Limb'a e de mare insemnate si pentru viéti'a practica. Se cautamu numai in juru de noi! la tribunale, de câte ori nu depinde condamnarea au achitarea dela desteritatea au nedesteritatea inculpatului de a se apará.

In timpulu nostru de o concurentia estrema, pe tóte terenurile, când cu ajutorulu cáiloru ferate, a masiniloru si inventiuniloru de totu feliulu, agricultur'a, comerciulu si industri'a, au luat unu sboru admirabilu.

Ce ajunge agricultoriulu, comerciantulu si industriasiulu, carele nu scie vorbi, ceti si scie cum se cade? si nu vedemu că la multe drepturi politice, astadi potu participá, numai cei-ce sciu inca ceti si scie?

Cumca diregatorii si reprezentantii poporului, trebue se fia maestri in vorba si scrisóre, numai incape nici o indoieála.

De cea mai mare importantia este limb'a din punctu de vedere nationalu. „Cunóscerea limbei romanesci dice profesorulu Manliu „ni este de ne aparata trebuintia, fiindu că densa este dovad'a cea mai puternica a nationalitatii nóstre, fiind-că densa este mijloculu de impartasire alu ideiloru si simtiaminteloru intra 10 milióne de romani si mai bine, fiind că densa forméza si trebue se formeze sufletulu invetiamentului nostru publicu, fiindu că densa este temelie pe care ne sprijinimu in invetiatur'a tuturoru celoralalte ramuri ale sciintiei, si in fine fiindu că dela cunoscenti'a ei, va atarná potinti'a de a avé máne o literatura romanésca, care se manifeste propri'a nóstra viéti'a intelectuala.“

In fine restringendune si numai la viéti'a din scóla si privindu limb'a numai ca mijlocu pentru propunerea celorlalte obiecte de invetiamentu, insemnatarea sa prin acést'a nu scade intru nimic'a.

Cu câtu adeca instrumentulu, de care ne folosimu la unu lucru e mai perfectu, cu atât'a lucramu mai usioru, si mai bine. Asia e si cu limb'a: cu cât scolarii voru cunósce mai bine limb'a de propunere, cu atât'a vor progresá mai invederatu in invetiatura si educatiune.

Din tóte aceste urméza, limb'a nóstra materna trebue se se invetie in tóte scólele romanesci, cu tóta atentiunea, diliginti'a si nici o ostenéla in privinti'a acésta se nu ni para pré mare.

Domnulu si plugariulu, avutulu si seraculu, barbatulu si muierea:

„Imperatulu din palatu
Muncitoriulu dela satu
Coconi'ta dela balu
Tierancuti'a de pe malu.

Toti si tóte se nisuésca a cunósce si a aplicá limb'a materna cum se cade. Se nu remanemu in privinti'a limbei inderetulu parintiloru nostri, despre cari serie Bonfiniu: Romanii incungíurati de barbari, tienu inca limb'a romana, si ca se nu o pérda, atât'a de tare se lupta, in câtu se pare, cà nu s'au batutu atât'a pentru tienerea vietii, câtu pentru pastrarea limbei.“

(Va urmá.)

D i v e r s e.

* **Dlu Damianu Dragonescu**, secretariu in directiunea financiara in Timisiór'a, si deputatu in sinodulu eparchialu aradanu, este numitu secretariu in ministeriulu de finantie in Budapést'a. Gratulamu Dlu Dragonescu, care prin inteliginti'a si activitatea sa a ajunsu la o positiune atât de insemnata.

* **Siedinti'a publica** ce a anuciato societatea de lectura a tinerimei nóstre pedagogico-teologice s'a tienutu la 7 óre sér'a precisu dupa cum a fost anuciata. Preste totu luandu ne simtímu datori se accentuam cà pentru atare festivitate érá de lipsa o sala de trei óri mai spaciosa. Au participatu Il. S. dlu episcopu diecesanu, mg. sa dlu vicariu Belesiu, mg. sa dlu V. Babesiu, o cununa fórte frumósa si bogata de dame precum toti deputatii si multa inteligentia din locu si giuru. Program'a a fostu esecutata promtu si a multiemitu pre publicu pe deplinu. Au placutu cu deosebire „Elisabet'a Dómu'a“ si „Cum stám?“ Disertatiunile a fost bine alese, numai au apelatu prea multu la atentiunea publicului, cáci astféliu a venitu de siedinti'a s'a potutu fini dupa 9 óre. Venitu curatu se fia preste 100. fl: a. a. cari bani voru intrá in fondulu societatii cu scopu specialu pentru inogatirea bibliotecei.

* **Adunarea generala a asociatiunei aradane** a avutu locu luni'a trecuta in sal'a cea mare a institutului. Inaltu Prea S. S, dlu Episcopu presiedinte a deschisu siedinti'a la órele 11. a. m. prin cuvente pline de insufletire. De facia au fostu membri aprópe 100. Cu tóte-cá din multe párti se audiau voci multu antipatrice pentru asociatiune, totusi cuvintele cele vigorose rostite mai alesu prin veterani au covirsitu torentele, carele voiá se pornésca si se inece reactivarea institutului carele, din increderea prea mare reciproca sau dóra din usiorintia ori póte chiar din prea marea insufletire pentru cauza, a suferitu odata naufragiu. Directiunea prin referentele seu R. Ciorogariu si face raportu anualu din acestu raportu am

potutu aflá cà bibliotec'a asociatiunea dispune de vro 300 de opuri; cass'a numera in bani gata 525 fl. 11 cr. si o obligatiune dela Albin'a cam in valóre astadi de 123 fl. v. a. Directiunea a tienutu in decursulu anului mai multe siedintie ordinarie, in care cu deosebire s'a lucratu pentru redicarea numelui asociatiuni atât intro directiune, cât si intralta. Unu lucru regretabilu este de iuregistratu, cà membrii nu se potu deprinde cu ideea de a trage velu preste cele trecute; unii pretindu cà-su membri conformu solviriloru din timpurile cele de trista memorie; altii afirma cà ei nu voru solvi nimicu pana când nu se voru inserie toti membrii de nou renoindusi adeca taxele. Fia ori cum numai se mérga inainte! Pentru anulu urmatoriu s'a reconstituitu directiunea, care consta din Mg. Sa d. vicariu Belesiu ca directoru primariu si din d. adv. Oncu ca dir. sec. Cei alalti sunt mai totu membri din directiunea trecuta. Bugetulu s'a votatu cu 30 fl. v. a. Barem de ar merge lucrurile mai bine alta data!!

* **Corulu vocalu din Pecica.** Luni in 29. Martiu st. v. a. c. corulu vocalu alu agronomiloru din Pecic'a romana, infintiatu in iérn'a trecuta sub conducerea coristului Achim Sumanu din Chiseteu, a datu unu concertu. Corulu numera la vro 45. de membri intre cari sunt si 45 fetitie supraniste, cari in trei luni facura unu progresu peste asceptare, invetiandu tóta liturgi'a cu soprano. Concertulu s'a esecutatu dupa urmatórea programa: 1. „Spiritulu“ quartetu cu soprano 2. „Ce e Romanulu“ poesia de I. Clintocu decl. de C. Moldovanu 3. „So vedi mama“ quart. coru barbatescu 4. „Canteculu Mariórei“ poesie de P. Dulfu decl. de E. Pacu 5. „Dulce-i viéti'a“ quart. coru barbatescu 6. „Mosiu Martinu“ poesia de I. Grozescu decl. de N. Dragosiu 7. „In Maiu“ quart. cu soprano. Tóte aceste amintitulu coru condasu de Achimu Sumanu le esecutá cu cea mai mare precisiune fiindu silitu la aplauzele si dorinti'a publicului a repetá piesele de dóue inca unele si de 3 ori. La prim'a vedere a fetitieloru tóte in uniformu albu imbracate publiculu érá suprinusu si nu incetá a aplaudá pre feele lui Traianu, cari s'au prezentatu in faciu publicului spre a demonstrá de ce e capace romanul, si ce scopu maretiu póte se ajunga prin bun'a intielegere si diligintia. La infintiarea acestoru coruri, atatu aceluí din Semlacu catu si aceluí din Pecic'a romana in primulu locu merita lauda Dlu preotu Lucianu Siepetianu din Chiseteu, carele prin neobositele si ostenelele a ajunsu cu coristii Dniei sale la atata perfectiune, incátu mai multi din trensii fiindu bine deprinsi in art'a musiceii vocale sunt apti de a infintiá coruri si in alte comune, si inca ce e mai multu pre langa o plata moderata si lasa familieie si petrecu tóta érn'a in comune indepartate instruindu coruri, dupa cum vedíuramu pre susu numitulu demnu de larda Achimu Sumanu; dara acésta o facu mai multu la indemnuldu Dlu preotu Siepetianu numai ca se se respandésca câtu mai multu art'a frumósa, si atatu de folositoria pentru poporulu nostru, ce Dnia sa a doveditu si prin aceea, cà in iérn'a trecuta necrutíndusi ostenelele insusi in persóna a cercetatu comunele: Semlaculu si Pecic'a rom. esaminandu corulu v. din Semlacu; éra pre pecicani indemmandui a imbratisiá acésta arta marétia. Dupa concertu a urmatu petrecerea, de saltu carea durá pana la 4 óre dupa mediulu noptii, candu apoi mai alesu inteliginti'a ne indepartaramu deplinu multiamiti cu cele audite. Georgiu Rosiu inv. si cond. cor. v. din Semlacu.

† **Necrologu.** *Ionasiu Popoviciu* preotu gr. or. in comun'a Lehececi, ppiatulul Beiusiului, dupa unu morbu scurtu de plamâni in etate de 58 ani a reposatu in Domnulu in 12 Aprile (31 Martie) 1882 sér'a. Fie-i tierin'a usióra!

* **Muzicalie.** Piesele musicale, esite in editura societati academiche „Romania Juna“ din Viena: „Camelii“, vals de C. G. Porumbescu (1 fl. = 2 frc. 20 cent.), „Zina Dunarii“, polca masurca de C. G. Porumbescu (50 cr. = 1 frc. 10 cent.) si „Fleur roumaine“, polca franc. de Edrard Strauss (72 cr. v. a.), tóte compuse pentru pian, se vor vinde de aci incolo cu scazementu de 30% din pretiurile indicate. Acei cari dorescu, se aiba aceste piese, binevoiasca a se adresa catra comitetulu societati: VIII. Lange Gasse Nr. 4.

* **Bibliografie.** *Nou'a biblioteca româna*, jurnalul literaru-beletristicu. Redactoru: Theochar Alexi. Apare de dóue-ori pe luna in fascióre de câte 3 cóle in 4° mare. Pretiulu de abonamentu 7 fiorini pe unu anu. Unu numeru 30 cr. Anulu merge dela 1 Maiu 15 Aprilie. „Noua Biblioteca Romana“ a aparutu pana acumu ca colectiune de romanuri si novele in brosiurele mici, dela 1 Maiu a. c. incolo va esi in formatu mare sub invalidóre artistica si va cuprinde in fie-care numeru compusu din 3 cóle de tiparu celu putinu, urmatorulu materialu: 1. Unu romanu originalu séu o novela originala. (Inceputulu se va face cu „Ciocoi“ romanu istoricu din timpurile lui Caragea Voda si Tudoru Vladimirescu.) 2. O biografia séu o critica. 3. Poesii. 4. Tractate populare despre diferite ramuri de sciintia, arte si de literatura. (Inceputulu se va face cu „Notiuni de estetica“). 5. O novela alésa tradusa din alte limbi. 6. Revista universala. 7. Varietati.

Publicare.

Prin acest'a se incunostintiaza Georgiu Alesandru de nastere din Fabric, carele nainte de 6 ani au parasit pe soci'a sa Maria nascuta Stoianoviciu, cumca Veneratul Consistoriu au binevoit sub. 5. Martiu 1882 a aprobá sentinti'a scaunala de aice din 11. Ianuaru 1882 Nro 20 drept carea casatori'a incheiata intre Georgiu Alesandru si Maria Stoianoviciu, s'a desfacut totalminte drept culp'a lui.

Mel. Dreghici,
Prot. Timisori.

Buletin meteorologicu.

Diu'a. Lun'a.	Pressiunea aerului	Temperatura	Cerulu
Sambata 15. Aprile	760 mm.	12-6 ^o R.	obdusu
Dumineca 16. „	758-3 „	15-2 „	norosu
Luni 17. „	761-1 „	16 „	ploiosu
Marti 18. „	761 „	17-5 „	seninu
Mercuri 19. „	762-2 „	16-3 „	norosu
Joi 20. „	769-6 „	18-3 „	seninu
Vineri 21. „	770 „	18-6 „	seninu

==== Cu 1 Aprile st. v. deschidemu nou a-bonamentu la „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Rugamu dara pe cei ce nu sunt inca abonati, si dorescu a avé jurnalulu nostru ca se grabésca cu trimi-
tarea abonamenteloru. ====

Concurs.

In urm'a decisului venerabilului consistoriu aradanu dto 28 Ianuaru a. c. Nr. 73 B. se escrie concursu pentru deplinirea parochiei de clas'a prima devenita vacanta prin mórtea parochului Chiril Magd'a din *Ecic'a-romana* in protopresviteratulu B-Comlosiului, Cottul Torontalu, cu terminulu alegerei *pre 18 Aprilie vechiu a. c.*

Emolumintele sunt: Un'a sesiune parochiala de 30 jugere pamentu aratoriu de clas'a prima, — stol'a si birulu parochialu usitatu dela 240 case; care beneficiu calculatu in bani da venitululu anualu de 800 fl. v. a.

Dela recurinti se poftesce cualificatiunea prescrisa in § 15. litera a.) din „Regulamentulu pentru parochii, — si astfeliu doritorii de a concurge pe acea parochia sunt avisati a-si instrui recursurile in sensulu stat. org. si a regulamentulu, — si a-le trimitte subscrisului vicariu protopopescu in Toraculu-mare per: Bega-Szt-György, pana la terminulu alegerei, — avendu recurrentii a se presentá in faci'a locului in vre-o Dumineca séu serbatóre spre a-si aratá desteritatea in cantare respective in predicare. — Se mai notifica: cá alegendulu parochu va avea a folosi in anulu curinte numai jumetate din beneficiulu parochialu, — deórece cealalta jumetate are se-lu folosésca veduv'a preotés'a a repausatului parochu Chiril Magd'a. Toraculu-mare 11. Martie 1882.

Comitetulu parochialu

In contielegere cu **Paulu Tempea** m. p. vicariu protop.

Pentru deplinirea parochiei vacante de clasa III. din comun'a bisericésca *Vizm'a*, Protopopiatulu Lipovei, se escrie concursu cu terminu de alegere pre diu'a de 18. Apriliu 1882. st. v.

Emolumintele anuali suntu:

1. Platiulu parochialu fara locuintia.
2. Una sesiune de pamentu de clas'a III-a parte aratoriu si parte fenatiu.
3. Birulu dela 100. de case câte una mesura de cucurudiu in bómbe dela una casa.
4. Stolele indatinat.

Recurintii suntu poftiti ase presentá nainte de alegere in cutare Dumineca ori serbatóre la sant'a bisericu in *Vizm'a* spre a si aratá desteritatea in cantare si tipicu respective slujb'a bisericésca, éra recursele adresate comitetului parochialu din *Vizm'a* se le trimite pana la terminulu din susu pusu Reverendissimului Domnu protopresbiteru concerninte Ioanu Tieranu in Lipova.

Vizm'a la 15. Martiu 1882. v.

Comitetulu parochialu

cu scirea mea **Ioanu Tieranu** m. p. pretop.

La Nru de facia alaturamu unu suplementu de 1 cóla.

Proiectu
de
REGULAMENTU
pentru afacerile
CONSISTORIULUI METROPOLITANU.

Elaboratu prin
I. Cav. de Puscariu,
deputatu Congresualu.

Regulamentu

*pentru afacerile Consistoriului metropolitanu alu
bisericeii ort. române din Ungari'a si Transilvani'a.*

(Continuare.)

§. 28. De competinti'a senatului scolaru se tiene :

a) a decide in ultim'a instantia tôte cauzele apelate in trebile scolastice ;

b) a emite instructiunile necesarie pentru inaintarea invetiamentului, pentru intocmirea uni-forma si sustinerea corespundiátore a scóloru inferioare si superioare, a instituteloru pedagogice, a convicteloru si a altoru asemenea intocmiri pentru crescerea credintiosiloru ; pentru intocmirea si procurarea cartiloru scolastice, si a celorlalte requisite de scóla ; pentru deobligamentulu scolaru, pentru cercetarea scóloru, pentru examinarea si calificarea scolariloru, si alte asemenea afaceri ce taia in sfer'a invetiamentului amesuratu indrumáriloru congresuali ;

c) a aduná in tot anulu dela consistorieie eparchiali datele statistice despre numerulu tineriloru deobligati la scóla, despre numerulu frequentantiloru si absentiloru ; mai departe despre ace'a cà câti studiéza pre la scolile confesionale si câti pre la altele ? câti se afla pre la institutele mai inalte proprie ori straine ? câti teologi, filosofi, juristi, tehnici etc. câti stipendisti din midilócele proprie ale bisericiei, si câti din cele straine ? câte scoli parochiale, normale, gimnasiale, comerciale etc. se afla in intrég'a provincia metropolitana ? cum sunt dotate ? ce avere mobile si imobile au ? ce repartitiuni pentru sustinerea acelor'a ? ce progresu ori regresu procentualu se manifestéza la invetiamentu, si din ce cauze ? — tôte acestea are senatulu scolaru a le aduná, a le orenduí in conspecte sistematice si a le substerne congresului cu raportele anuali dinpreuna cu proiectele necesarie pentru regularea tutuloru acestoru afaceri ;

d) a revidé conclusele sínódeloru eparchiali si a face propunerile necesarie la congresu pentru aducerea uniformitáti in tôte acele trebi sco-

lastice, unde se observéza divergentie in procederea diferiteloru autoritáti eparchiale.

§. 29. De competinti'a senatului epitropescu se tiene :

a) a administrá averea propria metropolitana, a supraveghiá cass'a metropolitana si a dá asignatiunile necesarie pentru percepte si erogatiuni, a pregatí bugetele, inventariiele si socotile despre acestea ;

b) a supraveghiá asupra tutuloru afaceriloru de contabilitatea metropolitana, de trebile fiscale, tehnice si economice ale metropoliei ;

c) a decide in ultim'a instantia tôte cestiu-nile economice ce au sositu pe calea apelatiunei dela consistorieie eparchiali ca senate epitropesci ;

d) a aduná dela consistorieie eparchiali tôte datele statistice ale averiloru si fonduriloru bisericesci scolare si fundationale din intréga provincia metropolitana, si combinandule in conspecte sumarie ale substerne congresului dinpreuna cu rapórtele si procentele sale ;

e) pe bas'a observatiuniloru sale a emite indrumarile de lipsa pentru regulat'a administratie a averiloru si fonduriloru, pentru conform'a pregatire a inventarielor, socoteliloru si bugetelor anuali, pentru precis'a cênsurare si controla a acestor'a ; pentru regulat'a incasare a veniteloru, si estradarea erogandeloru ; pentru asigurarea capitaleloru, garantarea arêndeloru si a chiriiloru dela realitátiile bisericesci din intréga provincia metropolitana ;

f) a priveghiá ca edificieie bisericesci, precum sunt bisericie, casele parochiali si alte asemenea sè se zidésca dupa planuri solide si economice si corespundiátore scopului.

§. 30. In càt afacerile ce cadu in competinti'a vre unui senatu specialu ar atinge si resortulu altui senatu, afacerea are a-se comunicá — mai nainte de decide — si cu acest'a, si in casu de controversa intre aceste senate, a se relegá la senatulu mixtu.

§. 31. De competinti'a siedintieloru extraordinarie (septemánare) ale singurateceloru senate se tienu tôte acele afaceri urgente, ce sunt specificate la competinti'a fiacàrui senatu ordinariu (lunariu), si nu se potu amáná pana la intrunirea acestor'a.

§. 32. De agendele Referentiloru consistoriali se tiene :

a) concipiarea tutuloru expeditiuniloru de natura curenta, precum sunt rapórtele, corespondintie, requisitiunile si ordinatiunile pregatitóre, ce nu sunt rezervate pentru siedintieie consistoriali ;

b) pregatirea referatelor pentru siedintieie consistoriali, si pledarea loru acolo ;

c) censurarea si verificarea proceselor ver-

bali séu a protocóloru siedintieloru consistoriali, purtate de notarii siedintieloru;

d) elaborarea expeditiuniloru asupra concluseroru consistoriali;

e) suprarevisiunea expeditiuniloru purisate si subscrierea loru ca referinte;

f) implinirea comisiuniloru emanate din presidiu séu din siedintie;

g) initierea si elaborarea afaceriloru enunate in §. 104. partea II.

§. 33. Datorinti'a celorlalti asesori si suplenti e a se presentá si a asistá la siedintiele consistoriali dupa seri'a si timpul preficsu, séu amesuratu invitáriloru extraordinarie; apoi a consultá si votá asupra referatelorü pregatite de referenti, — si in casu de lipsa neaparata a substituí pre referentii ordinari, si a primí comisiunile ce nu s'aru poté concrede referintiloru ordinari, — tóte acestea amesuratu ordiniloru presidiali séu consistoriali.

§. 34. De agendele secretariului consistorialu se tiene:

a) a purtá protocólele séu procesele verbali in siedintiele consistoriali, — séu in cât ar fi impedecatu acest'a a grigí din timpu, ca presidiulu se substitue notarii pentru fiecare senatu;

b) a referá acele afaceri, ce i se concrede din insarcinare speciala atát in presidiu cât si in senate, — unde déca e alesu de asesoru suplentu are votu decisivu, altcum numai informativu;

c) a traduce tóte acele representatiuni, rapórté, prótocolare séu alte asemenea acte, ce vinu a se substerné regimului de statu in limb'a magiara, séu sunt de a se comunicá cu autoritátile militari, séu cele din afara, in limb'a germana;

a) a duce directiunea cancelariei metropolitane.

Capitulu III.

Oficiile ajutatóre ale consistoriului metropolitanu.

§. 35. De oficiile ajutatóre ale consistoriului metropolitanu se tiene: cancelari'a de manipulatíune, oficiulu de cassa, contabilitatea, fiscalulu, defensorulu matrimoniale, mediculu si tehniculu metropolitanu.

§. 36. Cancelaria de manipulatíune sta sub directiunea secretariului metropolitanu, càruia i substau: unu exhibitoru, unu expeditoru si unu archivaru, apoi unulu séu mai multi cancelisti si practicanti cu séu fara adjutu, toti cu locuinti'a in Sibiiu.

La casu de impedecare pre directorulu ílu substitue celu mai inaintatu intre manipulanti, éra substitutiunile acestor'a le reguléza presidiulu, éra pentru trebuintiele momentane — directorulu cancelariei.

§. 37. Localitátile si mobiliele, requisitele si materialele cancelariali se procura amesuratu bugetului prin directorulu de cancelaria in contielegere cu presidiulu. — Directorulu pórtá socotéla despre trebuintiele cancelariali din anticipatiunile ce i le asignéza senatulu epitropescu la cass'a metropolitana pe langa dare de sama. Formulariele si blanquettele de manipulatíune precum sigiliile si stamplele necesarie le staveresce presidiulu in contielegere cu referentii si cu directorulu de cancelaria, — prin instructiuni speciali.

§. 38. Oficiulu de cassa metropolitana se prevede prin unu casariu si unu controloru ambii salarisati si stabili cu locuinti'a in Sibiiu. Spre ajutoriu in oficiulu de cassa, se dau — déca e de lipsa — practicanti cu séu fara adjutu. — La casu de impedecare substitutiunile pentru casariu si controloru le face presidiulu diutre asesorii epitropesci.

Cass'a metropolitana va fi asediata in localu siguru in contra focului si a spargerei, — va fi prevediuta cu doue sicrine de feru asia numite casse wertheimiane, — un'a principala pentru pastrarea fonduriloru, si alt'a manuale pentru sumele curente. Dela aceste casse cheile de controla se vor pastrá un'a la cassariulu, alt'a la controlorulu, éra a trei'a cheia dela cass'a principala se va pastrá la unu asesoru epitropescu designatu spre ace'a.

Oficiulu de cassa sta imediatu sub ordínele senatului epitropescu ca oficiu de asignatiune, si are de a executá perceptiunile si erogatiunile numai pe bas'a asignatiuniloru periodice séu emise din casu in casu, éra pana la sosirea acestorü asignatiuni ori ce perceptiune se manipuléza ca depositu.

O instructiune speciala pentru manipulatíunea de cassa, elaborata de senatulu epitropescu in contielegere cu cassariulu si controlorulu, si incuviintiatu de consistoriulu metropolitanu plenariu va regulá mai de aprópe afacerile cassei metropolitane, si va staverí formulariele si blanquettele necesarie.

§. 39. Pentru purtarea contabilitátii metropolitane se institue unu exactoratu, ce se conduce de unu exactoru stabilu si salarisatu cu locuinti'a in Sibiiu. — Acestui exactoru i se va dá intr'ajutoriu dupa trebuintia practicanti si succesive oficiali de lipsa.

Exactoratulu sta sub imediat'a dispositiune a senatului epitropescu, éra substitutiunile la casu de impedecare a personalului exactoralu se facu prin presidiu.

Datorinti'a acestui exactoratu e de a purtá control'a asupra fonduriloru metropolitane, a fundatiunei lui Gozdsu si Dona, a fonduriloru comune mai multorü eparchie, a depositelorü me-

tropolitane, și a altor asemenea averi, ce stau sub îngrijirea metropolitană.

În specialu elu contéza ori ce percepțiune și erogatiune a cassei metropolitane, și revede socotelile și jurnalele acesteia din punctulu de vedere alu exactității.

Elu da parerea în privința introducerii unei controale exactorale pre la tôte eparchiile și comunele bisericesci, — și la requisitiunea consistoriului dă opiniunea sa ca pricepatoriu de lucru în cauzele apelate de natura contabilă.

O instructiune specială staverită de senatulu epitropescu în contielegere cu exactorulu, și încuviințată de consistoriulu plenariu va regulă mai cu de amaruntulu afacerile contabilității metropolitane, și va staveri formularele și blanquettele de lipsă.

§. 40. Pentru apararea drepturilor private și pentru purtarea proceselor civile proprie ale metropoliei, apoi pentru darea de opiniuni juridice în cauzele apelate — déca s'ar recere, — și în fine pentru acuzările în cauzele disciplinari la forulu metropolitanu, — e chiamatu fiscalulu metropolitanu. — Oficiulu acestui'a e onorariu și spesele lui se rebonifica pe bas'a expensarielor liquidate de senatulu epitropescu.

O instructiune specială staverită de acestu senatu în contielegere cu fiscalulu și încuviințată de consistoriulu plenariu va regulă mai în detaliu afacerile fiscale.

§. 41. Pentru apararea matrimonialului în cauzele apelate la consistoriulu metropolitanu sunt chiamati defensorii matrimoniali metropolitani. Oficiulu acestora e onorariu și pentru defensele loru primescu taxele prescrise din fondulu matrimonialu.

O instructiune specială staverită de senatulu bisericescu și încuviințată de consistoriulu plenariu va regulă afacerile defensorilor matrimoniali.

§. 42. Pentru darea de pareri medicale în cauzele pertractande la consistoriulu metropolitanu se denumesce unu medicu metropolitanu onorariu. Asemene și pentru darea de opiniuni tehnice în cauzele pendente la metropolia, precum e în afacerile ce atingu zidirile bisericesci, economi'a pamenturilor, a padurilor și a altor asemenea proprietăți bisericesci, déca se recere, este chiamatu unu tehnicu metropolitanu onorariu.

§. 43. Persónele aplicate la oficiile ajutătoare ale metropoliei atât salarizate, cât și onorare séu titulare, potu fi alesi și de asesori suplenti, ca se fia la îndemana pentru substitutiuni, nu potu inse votá asupra cauzelor, ce atingu imediatu opiniunile séu lucrările esite din oficiulu seu specialu. — (§ . . .)

Capitululu IV.

Despre cualificatiunea și aplicarea personalului dela consistoriulu metropolitanu și dela oficiile ajutătoare.

§. 44. Metropolitulu și episcopii, se alegu după ordinea stabilită în statutulu organicu.

Unu regulamentu specialu, ce se va staveri de sinodulu arhierilor în contielegere cu congresulu nationalu-bisericescu va regula recerintiele de cualificatiune pentru cei alegibili la demnitătea de arhieru în sensulu canónelor și a trebuințelor moderne.

Totu acelu regulamentu va regulă și cualificatiunea și chiamarea persónelor la gradele ierarhice de archimandriti, protosinceli s. c. l.

§. 45. Asesorii consistoriali atât ordinari, cât și suplenti se alegu de congresulu nationalu bisericescu din sinulu barbatiloru - distinsi din cleru și mireni (st. org. 159), și trebuie se fia binecualificati și meritati pe terenulu chiamari loru (st. org. 117.)

În deosebi se recere :

1) Ca referentulu bisericescu se fia licențiatu pe langa studiile teologice încă de o facultate superioară — filosofică séu juridică, — și ca după o praxă celu putienu de trei ani la vre unu consistoriu, se fi depusu și examenulu practiculu despre administratiunea bisericésca.

2) Ca referentulu scolariu se fia licențiatu pe langa studiile superioare pedagogice încă de o facultate filosofică séu juridică, se fi avutu o praxă celu putienu de trei ani ca profesor séu invetiatoriu, și se fi depusu examenulu practiculu despre administratiunea scolastică cu privire la biseric'a noastră.

3) Referentulu epitropescu se fia pe langa absolvărea studiilor juridice, versatu și în trebile de contabilitate, și după o praxă celu putienu de trei ani se fi depusu examenulu practiculu despre administratiunea economică a bisericiei noastre.

4) La alegerea referentiloru se va luá respectu la aceste recerintie, și în cât nu le vor avé, li se va pune condițiune și terminu pentru suplinirea aceloră.

5) La alegerea celorlalți asesori onorari și suplenti se va luá în bagare de samă, ca ei se fia cât mai bine versati în resortulu senatului pentru care sunt chiamati, și anume cei bisericesci se se aléga din cei mai vechi și mai înaintati în rangulu ierarhicu, — cei scolari din cei mai practisati pe terenulu scolasticu, — éra cei epitropesci din cei mai practici pe terenulu economicu.

Afara de ace'a la alegerea asesoriloru se se iea în considerare, ca fiacare eparchia se fia reprezentată, éra la alegerea suplentiloru, ca cea

mai mare parte din ei se fia locuitori in Sibiiu séu cât mai aprópe. La alegerea asesoriloru si suplentiloru bisericesci precum si a referentiloru speciali se recere intarirea metropolitului.

§. 46. Secretariulu consistorialu se alege prin consistoriulu plevariu din sinulu aceluor barbatu cualificati pentru posturile mai inalte bisericesci, cari pe langa absolvirea studiiloru teologice e licentiatu inca de o facultate academica, juridica séu filosofica, au cunoscinti'a deplina a limbiloru patriei, si dupa o praxa celu putienu de trei ani la vre unu consistoriu atât in manipulatiune cât si in conceptu a depusu examenulu practiculu din tóte ramurile administratiunei bisericesci.

§. 47. Cassariulu si controlorulu dela oficiulu de cassa metropolitanu se alege prin consistoriulu metropolitanu din sinulu aceluor barbatu ortodoxi români, cari dupa o praxa celu putienu de trei ani la vre unu oficiu de cassa, a depusu examenulu practiculu despre manipulatiunea de cassa in tóte ramurile ei. — Tot asemene se alege si exactorulu dintre acei barbati români ortodoxi, cari avendu o praxa celu putienu de trei ani la vre unu oficiu exactoralu va depune examenulu practiculu despre contabilitatea in administratiunea bisericésca.

§. 48. Protocolistulu, expeditorulu si arhivariulu metropolitanu se denumescu de metropolitulu pe calea inaintarei graduate din sinulu aceluor tineri practicanti ai metropoliei, cari absoluti fiindu din sciintiele teologice si juridice séu filosofice au servitu celu putienu trei ani la vre unu consistoriu bisericescu, — éra cancelistii si practicantii din sinulu stipendistiloru bisericesci absoluti din studiele teologice si juridice séu filosofice cu dreptulu de inaintare in statulu concretulu, preferindu-se numai cei ce au obtinutu si diplom'a de doctori in vre-o facultate.

§. 49. Fiscalulu se alege prin consistoriulu metropolitanu din sinulu aceluor advocati români ortodoxi, cari au cancelaria advocatuala bine intocmita in Sibiiu, éra defensorii matrimoniali se alege de senatulu bisericescu din sinulu barbatiloru români ortodoxi locuitori in Sibiiu, cari pe langa absolvirea sciintieloru teologice si juridice au depusu la vre unu consistoriu examenulu practiculu pentru defensiunea matrimoniala.

Pentru substitutiuni in afara presidiulu póte denumí fiscali si defensori matrimoniali metropolitani titulari si dintre barbatii locuitori afara de Sibiiu, déca au recerintiele prescise.

§. 50. Medicii si tehnicii titulari metropolitani se denumescu de presidiu din barbatii, cari au cualificatiunea receruta, déca se afla in Sibiiu din acestia, éra in cât nu se afla aci, din apropiere.

§. 51. Pentru posturile salarisate dela consistoriulu metropolitanu si dela oficiile ajutatóre, déca e de lipsa, se póte escrie si concursu celu putienu cu 30 zile inainte de alegere séu denumire.

Capitolulu V.

Despre datorintiele si drepturile persóneloru oficiale aplicate la consistoriulu metropolitanu si la oficiile lui ajutatóre.

§. 52. Datorintiele si drepturile persóneloru aplicate la consistoriulu metropolitanu, si la oficiile lui ajutatóre se referescu ori in generalu la toti, ori numai la cei salarisati, ori apoi numai la cei onorari si titulari, — si incât acelea nu sunt regulate in celelalte capitle ale acestui regulamentu, se subsume la cele urmatóre :

§. 53. Fiacare persóna aplicata la consistoriulu metropolitanu si la oficiile lui ajutatóre e datóre a depune juramentulu oficiosu (st. org. 120), si a implini servitiulu seu oficialu dupa prescisele statutare si regulamentare cu révna si diligintia, conscientiosu si fara partinire ; a se purtá atât in oficiu cât si in viéti'a sociala asia, ca se dea exemplu viu despre acurateti'a in oficiu, si se fia faru luminatoriu alu moralitatii, religiositatii si onestitatii.

§. 54. Oficialiloru metropolitani este interdísu a avé atari ocupatiuni laterali, ce-i impedece dela servitiulu loru regulatu, séu sunt incompatibile cu positiunea loru oficiala. — Nu li este iertatu a purtá agentie séu corespondentie despre afacerile oficiale ale consistoriului metropolitanu. Nu li este iertatu a luá daruri séu alte favoruri dela partide in afacerile oficiului loru.

§. 55. In deosebi referentiloru consistoriali si celorulalti oficiali salarisati este opritu a fi totdeodata :

- 1) In altu oficiu salarisatu bisericescu séu civilu ;
- 2) Nu potu fi deputatu dietalu séu a vreunui sinodu eparchialu, si nice membru a vreunui consistoriu eparchialu, precum nice membru a vreunei delegatiuni séu misiuni, ce cere absenti'a loru mai indelungata dela oficiu ;
- 3) Nu potu fi proprietariu, redactoru séu colaboratoru a vreunui jurnalulu periodicu ;
- 4) Nu potu fi totdeodata nice professoru, protopopu actualu séu parochu ;
- 5) Nu potu purtá nice o negociatoria, industria séu alta asemene ocupatiune, ce-i impedece dela implinirea regulata a oficiului loru.

§. 56. Oficialii metropolitani sunt datoru a tiene secretulu oficialu. In deosebi nu li e iertatu a-si descoperí parerea asupra ace'a cà cum are a se resolví caus'a inainte de a fi de-

cisa, si nu e permis a descoperi s'eu criticá parerile si voturile ce s'au datu la deliberarea obiectului, si la deciderea lui. (Va urmá.)

Observari critice

de **Trifon Militariu**, capelanulu bisericeii gr. or romane in Satulu nou, asupra opulul compus de cuviosulu parinte ierodiacon Simeon Popescu si intitulatu „Pnevma in Niccoeno-Constantinopolitanum.“

(Continuare)

Precumu vedemu nu e adevrata regul'a cá terminulu pnevma numai candu ocure articulatu si cu atributu inseamna duchulu celu sfantu ca persóna, deorece in aceste 16 casuri avemu se intielegemu persón'a Duchului sfantu in contra acestei regule macaru cá terminulu pnevma ocure *nearticulatu*, cu si fara atributu (in 9 casuri) si articulatu fara atributu (in 7. casuri).

Din cele trecute ne au mai restatu 4 tectsturi *pt. 2 lit. g.*, pre cari le au esceptionatu Domnulu autoru sustinendu cá to dinaintea terminulu pnevma n'ar fi articlu ci pronume demonstrativu. Conform promisiunei date la acelu locu, am se me ocupu acumu cu tectstele aceste, tramitiendu inainte comentariulu Dlu autoru, carele e urmatoriulu: „Suntemu datori in se cu explicarea unoru esceptiuni amintite la *pt. 2, g.*“

Aceste esceptiuni nu suntu esceptiuni în sensu strinsu. Ele forméza esceptiune nu de la articulatu pnevma, ci intru cât inainte de pnevma se găsese unu „tó“, pe care la prima vedere lu-putemu luá dreptu articulu. Acestu *tó* inse nu e articulu, ci pronume demonstrativu, precumu ocure fórté desu in limba elena, ca si germanulu „der, das,“ pe care românesce nu'lu putemu traduce decât sau punéndulu pe articulu „lu-a,“ sau prin „celu-cea.“ Acestu pronume in unu casu analogu se afla in o vios ton antropou — numirea lui Iisusu ca fiulu omului, omulu, ca alu doilea Adam, ca renascatoriulu omenimei si O christós — Christosulu in Evangeli'a dupa Ioanu. Asa dara:

8. TO PNEVMA: Mat. 12, 31. Marcu 1, 10. Ioan 1, 32, 33.“

Prin aceste excursiuni limbistice intra controvers'a in unu stadiu nou, dar precum vomu vedé mai incolo si dificulu. Deci se lasamu pre unu timpu dogmatic'a luandu la mâna gramatic'a germâna si româna. Consultandu aceste m'amu convinsu cá Dlu autoru si in aceste nu e cu totulu corectu, si dovédile sale cu respectu la pronumele demonstrativu si la pondu nu suntu cualificate de a-ne incredintiá despre indreptatirea opiniunei sale. Limb'a elina nu o cunoscú, pentru ce suntu avisatu a aseptá cele afirmate de Dlu autoru cu privire la insusirile limbei eline. Dlu autoru afirma cá in limb'a elina se intrebuintéza articululu „tó“ si ca pronume demonstrativu, facendu acelasu servitiu ca si germanulu articlu pronume der, die, das. Deórece inse Domnulu autoru critica traducerea romana a s. scripturi sustinendu cá traducatoriul romani ar fi tradusu acelu „tó“ si atunci candu sta ca pronume cu articulu romanu, asia mai multu contribuá Dlu autoru la deslegarea cestiunei, déca se provocá la gramatic'a si limb'a romana, cáci si acést'a are unu articlu folositu si ca pronume demonstrativu, si deórece si limb'a elina la inceputu n'au posesu articlii, dupa cum marturisesce eruditulu nostru filologu Cipariu, din acaru opu: Principia de limba si de scriptura amu si estrasu

urmátorele: „Strainii, ce nu e mirare, nu au luatu amente, cá articlii romaniloru suntu numai unulu, ci doi, macaru cá alu doilea inca e facutu din celu dintaniu, adeca unulu primariu Lu — Le m. n., 'A in locu de La fem., altulu secuudariu: Ce-lu, Cea. Vulgulu inse mai dice si: Alu, A' seau ál ea seau h à l, h ea. (Alu e si literariu si vulgariu; literariu inaintea posesiveloru, ordinalilor, si genetiveloru, — vulgariu in locu de „celu“). Asia pre alocurea dicu: celu domnu bunu, seau domnuu álu bunu, seau domnu, ál b u n seau h à l b u n; care forme, ori cátu de rustice se fie si diosu, nu suntu pentru aceea a se despretiui, de óra ce in limbe nici una forma, si nici unu cuventu, nu potu fi despretiuite pana a nu fi judecate mai antaniu dupa pretiulu, relatiunea si omogenitatea loru, in care stau catra tóta limb'a.“

Totu acestu filologu renumitu scrie pre paginile 76, 77 si 78 ale citatului opu: „De alta articlii ocupandu loculu demustrativelu, carele firesce ca determinantia se cuvine se se puna inapoia determinantelu, se aplecara dupa datin'a vechie romana latina de a le postpune. Si asia amendoué causele ajutara la defigerea *articulu primariu dupa nume*, fara de a mai determiná care din aste cause fu cea mai antania si precumpanitoria.“

„*Articulu secuudariu* neindoitu e numai una variatiune din celu primariu, din carele mai antaiu se nascu Alu etc. cu razimu de A in locu de é, prein care razimu acestu articlu se face atât de nedependente dela numele seu, cât nu se constrinse a se legá inapoia acestuia, ci luá locu inainte, pr. alu mieu, alu domnului etc. Ci usulu lui se restrinse la adiectivii posesivi si ordinali, si inaintea genetiveloru, candu numele sustantivu lipsese seau urméza despartitu, pr. alu meu parinte, alu domnului e cerulu si pamentulu.“ *Intru alte casuri se luá demustrativulu Ce-lu in locu de articlu secuudariu*, carele asemenea se face independente de numele seu si de aci se pune inainte, pr. Celu domnu bunu, celu bunu domnu, domnu celu bunu. Usulu lui s'a restrinsu mai numai la adiective si la casurile cu propusetiuni ce tienu loculu adiectiveloru, pr. celu bunu, celu din ceriu etc. Ci cartile betrane, si Mocanii Transilvaniei, punu pre „celu“ si in a-antea sustantivului, asia in Penta-teuculu citat Gen. 1, 8: si chemá Dumnedieu cea taria ceriulu. . . . . „Vulgulu, precumu atinsemu mai susu urméza mai multu seau pucinu si alte forme, ci tóte dupa aceea si origine si regula. Pre multe locure, in locu de articlu secuudariu dicu numai Alu etc. pr. domnulu alu bun; ci usulu celei mai mari parti a romanimei l'a restrinsu, cum am aratatu. Pre aliurea in locu de „Alu“ dicu álu seau hál etc., luandu de razimu lui Lu pre á seau cu aspiratiune há ca la grecii de demultu, si facandulu independente, ca pre alu si celu; ér usulu romanimei reprobá acésta forma si mai multu . . . . . É'r' in cátu pentru formarea si antepunerea articliloru romanesci secuudarii in Alu, Celu, etc. credemu cá e mai tardia, póte cá de pre unu tempu cu formarea si stabilirea articliloru — pronume: el-il in celelalte limbe romanice si ille-a-ud in cea latinésca.“

Pasagiele aceste contienu urmátorele regule gramaticale:

1. Limb'a romana posedé doi articlii, celu primariu: lu-le-a si celu secuudariu: alu, álu, hálu, ia, hea, celu, cea;

2. Articulu primariu de regula se postpune, ér

celu secundariu se antepune numelor (substantiveloru, adiectiveloru).

3. De la regul'a acést'a face exceptiune articlulu primariu antepunenduse posesiveloru, ordinalelor si genitiveloru;

4. Articlulu secundariu avea aceasi valóre si se folosea asia de desu ca si celu primariu. In timpulu mai nou e restrinsa intrebuintiarea lui, aplicanduse acum numai inaintea adiectiveloru si in casurile cu prepusetiuni ce tienu locul adiectiveloru, d. e. celu bunu, celu din ceriu. Vulgulu inse lu-pune inca si inaintea substantiveloru, d. e. celu dealu, celu domnu, celu domnu bunu, celu bunu domnu, domnulu celu (álu) bunu.

5. Articlulu secundariu se deriva parte din articlulu primariu precum „álu“, „hálu“, parte inse s'au formatu din pronumele demonstrativu precum „celu“, „cea“

6. Articlulu primariu câtu si celu secundariu e de o natura cu pronumele demonstrativu, pentru că si unulu si altulu servesce spre determinarea cuventului caruia i-se postpune respective antepune. Articlulu secundariu mai are inca si acea comunu cu pronumele demonstrativu, că celu formatu din acesta se exprima cu aceasi particula, cu: „celu“, „cea.“

Reintornendune acum la comentariulu reproduzu deja mai inainte, carele se repórta la exceptiunile amintite la pt. 2. lit. g, se vedemu ce regule gramaticale contine acelu comentariu alu Dlui autoru.

Regulele aceste ar fi urmatórele:

1. Particul'a „tó“ e articlulu limbei elene.

2. Aceeasi particula respective articlu se intrebuintieza in limb'a elina si ca pronume demonstrativu, intocmai cumu servesce in limb'a germana articlulu der, die das si ca pronume demonstrativu, candu sta in locul adeveratului pronume demonstrativu: dieser, diese, dieses.

Fiindcă Domnulu autoru comparéza articlulu-pronume elinu „tó“ cu articlulu-pronumele germanu der, die si das, asia e necesaru ca se tractamu mai cu de amenuntulu articlulu-pronume germanu. Prin acésta ne vomu chiarificá si asupra articlului „to“ in casurile cand se aplica in calitate de pronume.

Limb'a germana are 4 casuri seau caderi, si 3 genuri, Nominativulu, Genitivulu, Dativulu si Acusativulu, genulu masculinu, femininu si neutru.

Articlulu se declina in urmatoriulu modu: Nominativu: der, die, das: Genitivu: des, der, des; Dativu: dem, der, dem; Acusativu: den, die, das.

Articlulu servesce si de pronume demonstrativu in locu de: dieser, diese, dieses, derjenige, diejenige, dasjenige, aplicanduse seau ca adiectivu seau in locul substantiveloru. In casulu primu se declina intocmai ca articlulu, in casulu alu doilea diferesce in Genitivu (ér in pluralu inca si in Dativu) unde se declina in locu de: des, der, des asia: dessen, deren, dessen. Mai insemnu inca că pluralulu se declina fara privire la genu, si calitatea sa de articlu seau pronume: Nom: die, Gen: der, Dat: den (seau „denen“ candu sta articlulu ca pronume demonstrativu in locul substantiveloru) si Acus. ca si Nominativu: die.

Se aplicamu acum regulele aceste la mai multe diceri.

Das Kind, welches seine Eltern beleidigt, kann nicht glücklich werden. Der, welcher seine Eltern beleidigt, kann niht glücklich werden. In casulu primu e aplicatu articlulu ca pronume demonstrativu si sta ca

adiectivu, ér in casulu alu doilea totu in aceeasi calitate inse in locul substantivului: Kind. Deórece inse Dlu autoru are in vedere articlulu-pronume, candu sta ca adiectivu inaintea substantiveloru, asia ne vomu ocupa numai cu primulu casu, cu prim'a dicere.

Dicerea acést'a se numera intre cele compuse din o propusatiune principala si alta secundara. Césta din urma — welches seine Eltern beleidigt — se tiene de propusetiunile secundare — adiective. Propusaciunea principala e: *Das Kind kann nicht glücklich werden.* Si óre nu e perfectu sensulu propusatiunei principale fara de ajutoriulu celei secundare, si déca nu, care cuventu are necesitate de precisare, ca se se curme tóta dubietatea? Propusetiunea principala n'are intielesu deplinu fara de ajutoriulu propusetiunei secundare din cauza că nu potemu sci ce felu de prunci nu pota deveni norocosí, asiadara in prim'a linia propusatiunea principala, ér in a doua substantivulu „pruncu“ recere o precisare mai mare carea li se da priu propusetiunea secundara: carele vatama parintii sei. Lacun'a acésta in sensulu propusetiunei principale si in intielesulu cuventului „pruncu“ si imprejurarea că precisarea ce lipsece se va dá in cele urmatóre, se indica la cetire prin intornarea articlului pronume: *das.* Precum vedemu pondulu, carele zace aici pre: „das“, é o necesitate reclamata de constructiunea acestei propusetiuni compuse din doue diceri subordonate. Asiadara intornarea cuventului *das* se recere de regulele gramaticale si nu e lasata in arbitriulu cetitoriului. De alta parte inse intonarea cuventului: *das* ne incredintieza aceea, că „das“ nu mai sta ca articlu, ci ca pronume demonstrativu.

Cu pertractarea acést'a estinsa amu voitu se demustru precumca nu e destulu a afirmá că pondulu zace pre unu cuventu seau altulu, ci mai trebuie inca si doveditu, că constructiunea dicerei reclama punerea pondului pre respectivulu cuventu. Aplicandu acum regulele deduse si la articlulu-pronume: der, die, das ajungemu la conclusiunea că: Spre a distinge articlulu de pronume avemu se fimu atenti la intonarea particulei: der, die, das. Decumva tonulu zace pre acést'a, ér nu pre cuventulu, carui e antepusa particul'a: der, die, das, atunci particul'a nu sta ca articlu, ci in calitate de pronume demonstrativu. Despre corect'a intonare inse ne vomu convinge, de vom consultá constructiunea propusetiunei. Déca acést'a pretinde punerea pondului pre particula, atunci si intonarea va fi corecta, dar si clasificarea particulei cu privire la calitatea ei de articlu séu de pronume.

Totu din aplicarea regulelor amintite resulta mai departe că indata ce damu alta instructiune propusetiunei compuse incéta necesitatea intonarei particulei der, die, das, dar si insasi particul'a acést'a perde calitatea de pronume demonstrativu reluandusi positiunea ordinara de articlu. Asia de esemplu de vomu contrage propusetiunea cumpusa intr'o dicere simpla amplificata, avemu urmatórea dicere: *Das seine Eltern beleidigende Kind kann nicht glücklich werden.* Intielesulu acestei diceri e perfectu. Necesitatea determinarei nu mai esista, prin urmare nici că mai avemu de lipsa ca se indicamu prin apasarea particulei der, die si das urmarea intregimei intielesului propusetiunei. Intonarea e superflua, si particul'a nu e mai multu pronume redevenindu articlu.

Avendu acum la mâna criteriile, cari sunt

datatore de mesura la determinarea calitatii in carea e folosita particul'a der, die, das si „to“ se esaminau cele 3 teste cu to inaintea substantivului pnevma unde afirma Dlu autoru ca „to“ nu e aplicatu ca artichu ci in calitate de pronume demonstrativu.

8. TO PNEVMA. Mat. 12, 31. Marcu 1, 10. Ioan 1, 32. 33.

Primulu testu din aceste 3 l'amu tractatu deja la Nr. 4., unde se pote vedea ca constructiunea acestui testu nu e de natura ca se potu admite parerea Dlui autoru. Acesta nu o potu face si din motivulu ca e evidentu ca pondulu nu zace pre duchulu, ci pre cuventulu: hula.

Marcu 1, 10. kai to pnevma, ca unu porumbu . . . . Cumca aci tonulu zace pe to, ca pronume, se intielege de sine, atat din insusi intielesulu neindolnicu, cat si din compararea cu Mat. 3, 16 „si a vediutu to pnevma tou teou pogorindu-se ca unu porumbu.“ si Luca 3, 22. „Si s'a pogoritu to pnevma to agion cu chipu trupescu, ca unu porumbu.“ Totu de asemenea natura este si

Ioan 1, 32. 33: eu am vediutu to pnevma pogorindu-se . . . . preste care vei vedea to pnevma pogorindu-se . . . .“

La esplicarile aceste respundu numai atata, ca nu potu pricepe de unde si din ce s'ar intielege de sine ca tonulu zace pre to ca pronume, pentrucă versulu 10, cat si 16 cap 3 si S. Ev Luca c 3 v 22 n'au vre-o constructiune deosebita. Aceste versuri nu cuprindu nimicu ce ne aru atrage atentia asupra particulei to, sau ne-aru indica ca tonulu zace pre to. La tractarea articolului-pronume germanu am aratat cand zace tonulu pre particula, si cand nu, cand ocupa locul articolului si cand celu alu pronumelui demonstrativu. Dlu autoru inse afirma, fara de a aduce celu putinu o dovada pentru constatarea afirmatiunei sale. Basatu pre cele premerse cutezu a afirma ca Dlu autoru retacesce cand sustine ca pondulu aru zacea pre to si ca acesta ar fi pronume si nu artichu. Catu de bazata e parerea D. autoru ne convingemu mai bine din testulu din Ev. S. Ioanu, despre carele dice Dlu autoru ca e de asemenea natura ca celelalte 3. Ca sunt identice e adeveratu. Indentitatea inse sta in aceea ca particula to din aintea pnevmei e artichu er nu pronume, cum crede Dlu autoru. Reproducandu testulu acest'a, lu-vomu esamina.

S. Ev. Ioanu cap 1 vr. 32 33 si 34: „Si au marturisu Ioanu, dicendu: ca am vediutu *duchulu* (to pnevma), ca unu porumbu pogorindu din ceriu, si au odichnitu preste densulu (v 32.)

Si eu nu l'am sciutu pre elu, ci celu ce m'a trimisu pre mine se botezu cu apa, acela mi-au disu mie: preste carele vei vedea Duchulu (to pnevma) pogorindu, acela este, carele botéza cu Duchu sfantu (v. 33.)

Si eu am vediutu, si am marturisu, ca *acsta* este *fiulu lui Dumnedieu* (v 34.)“

Déca cuprinsulu vs. 33 aru stá la versu 32, si cuvintele acestui versu in celu urmatoriu in alu 33 adeca, sau cu alte cuvinte: déca am avea ordinea intórta a versurilor si S. Ev. Ioan ar dice in vs 32: Ca celu ce l'a trimisu se boteze cu apa i-au disu: preste carele vei vedea Duchulu (to pnevma) pogorindu, acela este, carele botéza cu Duchu sfantu; er in versu 33: si eu am vediutu Duchulu (to pnevma) ca unu porumbu pogorindu . . . . si am marturi-

situ, ca acesta este fiulu lui Ddieu (v 34.) atunci in casulu acesta particul'a to dinaintea pnevmei s'ar putea luá dreptu pronume si traduce: *ca eu am vediutu acestu Duchu* ca unu porumbu . . . . .

Precum vedemu inse ordinea versurilor respective a cuprinsului loru e cu totul alt'a. S. Ev. Ioanu ne povesteste in versu 32 intemplarea pogoririi Duchului sfantu la botezulu Domnului. In versulu alu 33. recitéza S. Ev. cuvintele S. Prorocu Isaia (cap 42 v 1): Punevoiu duchulu meu preste dinsulu, care profetie au fostu pentru Botezatoriulu si Inainte mergatoriulu unu semnu, ca acesta este Christosu celu predisu. Aceste 2 versuri (32 si 33) tractéza asiadara 2 lucruri de sine statóre, cari inse au si cevasi comunu, stau totusi in órecare legatura. Pentru S. Evangelistu ca enaratoriu alu vietiei si fapteloru lui Isusu lucrulu de frunte e celu din versu 32 er versulu 33. ceva secundariu, o apostrofare catra cetitoriu ca se lu-convinga despre divinitatea lui Christosu.

Fiindu constructiunea versurilor 32—34 astfelu si intentiunea S. Evangelisti cu versurile 33—34 contradicatóre parerei Dlui autoru, asia si afirmarea DSale, ca acestu to aru fi pronume si nu artichu, e cu totul nebazata. Resultatulu esaminarei e ca particul'a „to“ dinaintea pnevmei in tóte tecstele din tóte tecstele insirate la Pt. 8 e artichu si nu pronume demonstrativu: Asiadara aceste tecste numite inca in pt. 2 lit. g exceptiuni, sunt si remanu exceptiuni de la regul'a Dlui autoru de pre pagin'a 55. Fiindu ca testulu din punctulu urmatoriu l'am tractatu deja aici, si testulu din pt. 10 e de insemnatare secundara pentru cestiunea de controversa, asia trecu la punctulu alu.

11. TO PNEVMA TO AGION. Mat. 12, 32. Marcu 3, 29. 12, 36. 13, 11. Luca 2, 26. 3, 22. Ioan 14, 26. Singuru la Ioan 14, 26 este bine tradusu in editiile romanesci cu: „Duchulu celu sfantu.“ In cele lalte tecste este numai: Duchulu sfantu, luanduse si pronumele to din ainte de agion dreptu artichulu..

Unu pondu deosebitu este pusu pe acestu pronume, precumu s'a vediutu la pt. 8. In acelu locu (pt. 8) pronumele in limb'a romana nu se pote traduce, aici se pote si trebue se se traduca. Cumca to pnevma to agion iasemna persón'a Duchului celui sfantu, abia credu ca s'ar putea trage la indoieála. Chiar numai accentuarea pusa in pronumele to este in stare a delaturá indoelile. Se esaminamu inse tecstele in cari ocura acésta versiune.“

La comentariulu acesta generalu alu Dlui autoru, valabilu pentru tóte tecstele insirate la punctulu 11, voiu face si eu observarile mele generale avend in vedere tóte tecstele enumerate in acestu punctu. Me voiu margini inse cu observarea generala, cáci numi-permite spatiulu a intrá si in detaliulu testeloru.

Amu vediutu in cele trecute, ca accentuarea particulei to e legata de anumite conditiuni, si esistandu conditiunile cari reclama intonarea particulei, pondulu ce zace in urmarea acestora forméza criteriulu carele ne incredintéza ca particul'a „to“ in atare casu e aplicata ca pronume si nu ca artichulu.

Am demonstratu inse la pt. 8, ca pondulu nu zace de feliu pre particula „to“ din cele 3 teste: Mat. 12, 31; Marcu 1, 10; Ioanu 1, 32. 33 si inca nici in tecstele: Mat 3, 16 si Luca 12, 10. Ca dovada ne au servitu constructiunea ordinara acestoru tecsturi. Totu constructiunea ordinara acestoru tecste

din pt. 11 ne arata că tonulu nu zace pre particul'a „to“ dinaintea pnevmei, si fiindcă constructiunea nu recere punerea pondului pre particul'a „to“, asiadara nici că avem de a face cu „to“ ca pronume, standu acest'a ca articulu. Provocarea Dlui autoru la pt. 8. ca la unu casu analogu me dispenséza si pre mine de comentare mai estinsa. Ceva nou inse totusi ne spune Dlu autoru si anume că in unu tecstu ar fi tradusu corect si articlulu pronume to cu: *celu* si anume in S. Ev. Ioan c. 14 v. 26. Apoi adauge mai tardiu că si in celelalte tecste s'ar fi pututu traduce. Traducerea acelu tecstu cu: Duchulu celu sfantu o ia Dlu autoru dreptu documentu pentru dovedirea asertiunei sale că „to“ din cele 7 tecsturi espuse in pt. 11 aru fi pronume si nu articlu. Aici me voiu opri si eu, ca se apretiescu valórea dovedii Dsale.

Au sositu momentulu in fine ca se aretu si scopulu citarei pasagielor estrase din opulu renumitului nostru filologu T. Cipariu si insemnatatea celor 6 regule gramaticale deduse din acele pasagii.

Basatu pre regul'a 1. si a 4. afirnu că limb'a romana posiede nu unulu, ci doi articlii, primariulu lu, le-a si secundariulu (alu, álu) *celu cea*. Cestu din urma e formatu dif pronumele demonstrativu celu, cea, acela-aceea, si s'au folositu candva cu aceasi valóre si asia de desu ca si articlulu primariu; acuma inse mai numai inaintea adiectiveloru.

Din regul'a a 6. ne incredintiamu că articlii au aceeași natura ca si pronumele demonstrativu deórece aceea ocupa locul acestora servindu inca si ei pentru determinarea numeloru carora se antepunu respective postpunu.

In limb'a romana adiectivulu pospusu numelui remane nestramutatu, ér celu antepusu se declina, si in casulu acest'a remane substantivulu nestramutatu. Aplicandu acuma regulele acestea la cele 7 tecste vedemu că in ele sta adiectivulu dupa substantivu, deci si traducerea in limb'a romana nu póte sé se face altcumu decât: Duchulu sfantu, eliminându se articlulu gecesu din aintea adiectivului agion (sfantu.) Acum inse se nasce intrebarea: Cum de totusi tecstulu din S. Ev. Ioan cap 14 v 26 nu e tradusu cu: duchulu sfantu, ci: duchulu *celu* sfantu?

Contradicerea acést'a paruta ni-o esplica reamintit'a regula (a 4-a) din opulu Dlui Cipariu in legatura cu urmatórea regula gramaticala a limbei romane: „De se pune articlulu arativu (adeca celu secundariu) intre substantivu si insusitivu (adiectivu), substantivulu primesce articlulu definitivu (celu primariu) si se declina inpreuna cu articlulu arativu. D. e. ostasiulu *celu* vitézu, ostasiului *celui* vitézu. s. m. d.“

Deci déca limb'a romana posiede 2 articlii unulu primariu si altulu secundariu „*celu*“, „*cea*“ si cestu din urma de presinte se folosesce aprópe numai in aintea adiectiveloru; déca mai departe articlulu prin determinare face servitiulu pronumelui demonstrativu; déca dupa cele dise mai in ainte adiectivulu postpus remane nestramutatu, ér dupa ultim'a regula citata si in casulu pospunerei adiectivului avem la mana articlulu secundariu pre carele lu-putemu antepune adiectivului si atunci acest'a reclama articularea substantivului cu articlulu primariu. Asiadara din cele premerse resulta, că: Traducerea citatului tecstu cu: Duchulu *celu* sfantu nu demustra de feliu că „to“ celu din aintea lui *agion*“ aru fi pronume demonstrativu si nu articlu, ci că aceste 2

formule de traducere sunt una cât si cealalta totu asia de corecte, si că in ambele formule „to“ nu are calitatea exceptionala de pronume, ci e tradusu bine conformu insusirei lui de articlu si in consonantia cu natur'a limbei romane.

Ca se aiba afirmatiunea Dlui autoru mai mare crediamentu adauge că acestu „to“ fiindu-că e pronume si nu articlu, din tecstele espuse in pt. 8. nu s'ar poté traduce, dara aici s'ar poté si trebue sé se traduca.

Parerea acést'a inca e gresita. Desconsiderandu Dlu autoru inprejurarea, că limb'a romana posiede doi articlii si nu numai unulu, nici că erá evitabila erórea comisa. Pre bas'a regulei a 4 din opulu Dlui Cipariu, in limb'a romana articlulu secundariu erá asia de usuatu ca si celu primariu, articulandu numele (substantivele si adiectivele) variatu, acusi cu articlulu primariu, acusi cu celu secundariu. De aici si provine posibilitatea traducerei terminului pnevma din tecstele punctului alu 8 cu articlulu primariu *lu* seau cu secundariulu „*celu*“, *Duchulu*, seau *celu* *Duchu*“. E evidentu dara si neadeverulu afirmatiunei Domnului autoru că „tó“ din tecstele pt. 8. nu s'ar putea traduce. Am vediutu in pt. 8. că Dlu autoru n'au documentatu intonarea particulei to. Aici inca se provóca la pondulu, ce ar zacea pre to, si carele ne ar adeveri calitatea de pronume alu acestei particule, si că din caus'a acést'a ar si fi tradusu tecstulu din s. Ev. Ioan cu „Duchulu *celu* sfantu.“ Prin o esaminare scrupulósa ne vom convinge, că tocmai tecstulu acést'a e departe de a demustrá afirmatiunea Dlui autoru. Se vedemu singuru tecstulu, S. Ev. Ioan c, 14. v. 26: Éra *Mangaitoriulu*, Duchulu celu sfantu, pre carele va trimite Tatalu intru numele meu, acela pre voi ve va invetiá tóte, si va aduce aminte voua tóte, care amu disu voua.“

Privindu mai de aprópe tecstulu acesta ne incredintiamu că persón'a a 3-ea din S. Treime se numesce aici *Mangaitoriulu*, avendu langa sine de apositiune numirea obicinuita: „Duchulu celu sfantu.“ Ér precumca espresiunea: „*Duchulu celu sfantu*“ servese in tecstulu de susu ca apositiune substantivului: „*Mangaitoriulu*“ se vede apriatu din inprejurarea că si substantivulu „*Duchulu (celu sfantu)*“ sta in același casu in carele se afla substantivulu: „*Mangaitoriulu*.“ Deci conformu regulei gramaticale: „Déca unui substantivu spre esplicare i-se adauge altu substantivu in acelasi casu, celu de pe urma se numesce apositiune“ si in casulu de tacia substantivulu *Duchulu (celu sfantu)* nu póte ocupá in tecstulu de susu (S. Ev. Ioan c. 14. v. 26) altu locu, decâtu celu alu *apositiunei* ca determinatórea substantivului: *Mangaitoriulu*.

Asiadara in constructiunea versului 26 principalu e substantivulu, „*Mangaitoriulu*“ ér Duchulu celu sfantu ocupa in calitate de apositiune o positiune inferióra. Insași inferioritatea eschide posibilitatea gravitatii, carea dupa opiniunea Dlui autoru ar zacea pre espresiunea acést'a si in specialu pre „to“ celu dinaintea lui „*agion*.“ Deórece mai tóte tecstele punctului 11 se afla pertractate in punctele premerse, trecu preste ele la punctulu urmatoriu, alu

12. TO PNEVMA AGION: Mat-28, 19 si TO AGION PNEVMA: Luca 12. 10. 12. In amendoune casurile este omisu articlulu, carele nu póte stá din caus'a pronumelui ce-i premerge.

(Va urmá.)